

رابطه منابع خانوار با مشکلات رفتاری فرزندان

۴۵

مقدمه: مشکلات رفتاری در میان کودکان به عنوان تغییرات جدی منفی در نحوه رفتار و کنترل احساسات کودکان توصیف می‌شود و باعث پریشانی اطرافیان می‌شود. این امر، منجر به ناسازگاری و منطبق نشدن با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودک می‌شود. لذا هدف پژوهش حاضر تجزیه و تحلیل مشکلات رفتاری فرزندان با تأکید بر آثار منابع خانواده به ویژه عوامل اقتصادی است.

روش: روش پژوهش پیمایش و ابزار مورد استفاده پرسشنامه بود. جامعه آماری پژوهش، شامل خانوارهایی بود که حداقل یک فرزند در سن مدرسه داشته و محدودیت جغرافیایی نداشتند. همچنین برای تحلیل داده‌ها از روش رگرسیون دووجهی و مدل رگرسیونی پروبیت استفاده شد.

یافته‌ها: با فرض ثبات سایر شرایط، ناتنی بودن پدر یا در دسترس نبودن پدر بیولوژیکی در چهار سالگی کودک، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را افزایش می‌دهد. همچنین اشتغال به کار تمام وقت مادر در هشت سالگی کودک احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را افزایش می‌دهد.

بحث: فقدان پدر در سن چهار سالگی، به دلیل طلاق یا فوت پدر بیولوژیکی کودک، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را افزایش می‌دهد. بدین معنی که فرزندان ممکن است در خانواده‌های با ساختار تک والدی و یا در خانواده‌های ناتنی، زمان کمتری را با والدین خود سپری کنند. این یافته‌ها با نتایج نوزاکی و ماتسورا (۲۰۲۰) و رایس و همکاران (۲۰۱۹) متفاوت است. همچنین داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک، با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را کاهش می‌دهد؛ زیرا وجود ثبات در محل زندگی، عدم جابجاییهای مستمر و دور بودن خانواده از تنشهای ناشی از تغییر مداوم محل زندگی می‌تواند نوعی آرامش در خانواده و فرزند ایجاد کرده و احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزندان را کاهش دهد. این نتیجه با یافته‌های محمودی و موسوی (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

۱. عظیم آران

دانشجوی دکترای علوم اقتصادی - اقتصاد اسلامی، گروه اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۲. رویا آل عمران

دکتر علوم اقتصادی، گروه اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.
(نویسنده مسئول)

<Alemran@iaut.ac.ir>

۳. مجید احمدلو

دکتر علوم اقتصادی، گروه مدیریت و اقتصاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

۴. محمد نریمانی

دکتر روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

واژه‌های کلیدی:

مدل رگرسیون دووجهی، مشکلات رفتاری فرزندان، منابع خانوار، منابع اقتصادی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۷

Association of Family Resources on Children's Behavioral Problems

- ▶ **1- Azim Aran**
Ph.D. student in Economic-Islamic Economy,
Department of Economics,
Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Tabriz, Iran
- ▶ **2- Roya Aleemran**
Ph.D. in Economic,
Department of Economics,
Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Tabriz, Iran
(Corresponding Author)
<Aleemran@iaut.ac.ir>
- ▶ **3- Majid Ahmaddlou**
Ph.D. in Economic,
Department of Management and Economics, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Ardabil, Iran
- ▶ **4- Mohammad Narimani**
Ph.D. in Psychology,
Department of Psychology,
Faculty of Educational Sciences and Psychology,
Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran

KeyWords:

Bivariate regression model,
Children's behavioral issues, Economic resources,
Household resources

Received: 2023/01/13

Accepted: 2024/01/27

Introduction: Behavioral problems among children are described as serious negative changes in the way children behave and control their emotions and cause distress to those around them. Therefore, the aim of the current research is to analyze children's behavioral problems with emphasis on the effects of family resources, especially economic factors.

Method: The research method is field study, and the instrument used is questionnaire. The statistical population of the research includes households that have at least one school-age child and does not have geographic restrictions. Also, bivariate regression and probit model were used to analyze data and information.

Findings: The findings of the research show that assuming the stability of other conditions, the father's stepfather or the unavailability of the biological father when the child is four years old increases the probability of behavioral problems in the child by 0.165 units. Also, the mother's full-time employment at the age of eight increases the probability of behavioral problems in the child by 0.003 units.

Discussion: Absence of a father at the age of four, due to the divorce or death of the child's biological father, increases the probability of behavioral problems in the child. This means that children may spend less time with their parents in single-parent families or in stepfamilies. These findings are different from the results of Nozaki and Matsuura's (2020) and Rice et al's. (2019) studies. Also, having a private house when the child is eight years old, assuming the stability of other conditions, reduces the probability of behavioral problems in the the possibility of behavioral problems in children. This result is consistent with the findings of Mahmoudi and Mousavi's (2019) study.

Citation: Aran A, Aleemran R, Ahmaddlou 3, Narimani M. (2024). Association of Family Resources on Children's Behavioral Problems. *refahj*. 24(92), : 2

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4163-fa.html>

Extended Abstract

Introduction:

Childhood is one of the most important stages of life in which a person's personality is established and formed. However, family life and the economic, health, educational, social, and cultural environment of people can affect the behavior and personality formation of people. Therefore, behavioral problems among children are described as serious negative changes in the way children behave and control their emotions and cause distress to those around them. This leads to the lack of compromise and adaptation to the environment and the occurrence of various deviations in different dimensions for the child. Many research studies have been conducted on the causes of behavioral problems and there are significant data that show that several developmental pathways are probably involved in the development of clinical behavioral problems. These paths are usually a combination of the child's genetic or biological characteristics and tendencies, inefficient parenting, and environmental and behavioral conditions, of which economic factors are also a part. Therefore, due to the importance of studying children's behavioral problems, this study analyzes children's behavioral problems with emphasis on the effects of family resources, especially economic factors.

Method

In the current research, a combination of library and field method was used. The field method is used to collect data to be use in the econometric model. In other words, the data collection tool of the current research was a questionnaire designed based on the operational definitions of the studied variables, provided to the sample households, and the answers were received in the end. The statistical population of this research is all the households that have at least one school-age child and it is related to the whole country, and therefore the number of the statistical population of this research is under the unknown population. The sample to be studied is chosen non-probably and by random sampling in order to collect information and analyze them. The sample size is determined by using the Morgan and Karjesi's table, which is prepared based on Cochran's formula, and considering the unlimitedness of the statistical population, 384 households. The time of

implementation of the present research started from March 2011 and ended in May 2019. Also, logit or probit econometric models were used to test research hypotheses, and Excel 2013, SPSS 26 and Eviews 12 software were used in this way.

Findings

The results of the research hypotheses test showed that if the child's stepfather is four years old or the child's biological father is not available due to divorce or death, the probability of behavioral problems in the child increases by 0.165 units. This means that children may have less parental time in single-parent families or in stepfamilies. Single parents seem to have less control and make less demands on their children than married parents. On the other hand, stepfathers and stepmothers generally provide a lower level of support to children than primary parents, so they may not fully replace primary parents. Also, when a child's mother is employed full-time at the age of eight, assuming the stability of other conditions, the probability that the child will have a behavioral problem increases by 0.003 units. One of the factors affecting the family structure and as a result on the children's behavior is the excessive employment of men and women. Taking up some jobs in the special culture of a woman or man's family may seem inappropriate and cause conflict between husband and wife. Women's employment outside the home, considering the weight of their responsibilities, especially in our culture, may make them incapable of fulfilling family responsibilities and cause disputes. Sometimes a woman's employment becomes a ground for her independence and separation from the family. Also, having a private car when the child is eight years old, assuming the stability of other conditions, increases the probability of behavioral problems in the child by 0.069 units.

Discussion

At first glance, it seems that owning a private car can create peace and reduce the probability of behavioral problems in a child, just like owning a private house, but in the survey and the results obtained from it, this probability increases, albeit slightly, with the presence of a private car, and the reason for this is a result that can be seen as the insistence of children at a young age to drive and their lack of experience in it, and the disapproval of their parents due to the potential risks

involved. Based on the findings of the research, it can be said that if the father spends more than 60 minutes on weekdays for the child when the child is eight years old, assuming the stability of other conditions, the probability of behavioral problems in the child decreases by 0.11 units. Also, by carefully following the child's homework and studies by the mother, such as encouraging him to study or to do other activities assuming the stability of other conditions, the probability of behavior problems in the child is reduced by 0.135 units. By involving the mother in the child's school activities, such as meetings with the teacher, sports, etc., assuming the stability of other conditions, the probability of behavior problems in the child decreases by 0.127 units. In fact, parents' time spent on the issues related to their child or children provides a combination of support and control with positive outcomes for the child. Also, the results of the research showed that the age of the father at the time of the child's birth increases the probability of behavioral problems in the child by 0.009 units. The age of the mother at the time of the child's birth also increases the probability of behavioral problems in the child by 0.002 units. In explaining the above two results, it is important to mention that, in general, the age of parents is influential in the development of children's perception and learning of various skills, and it is particularly important in the health and upbringing of children. The biological effects caused by the old age of the parents affect the child's health level, so research shows that children whose fathers are old face problems in acquiring social skills. Also, the level of education of the mother, increases the probability of behavioral problems in the child by 0.036 units, while according to the existing theories, a child who is raised with educated and studious adults and with patience. Certainly, his academic progress is much higher than other children who do not benefit from such a favorable environment. However, the level of education of the parents alone cannot be considered as a factor in the child's progress and other factors are effective. Of course, it should be noted that the level of post-graduate education and above was considered in this research, but this result was not achieved in the statistical population due to some facts in the society, such as the full-time employment of parents with higher education and lack of time for children.

Ethical considerations

Authors' contributions

All authors contributed in producing of the research.

Funding

The present study did not have any sponsors.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Following the ethics of research

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

دوران کودکی از مهم‌ترین مراحل زندگی است که در آن شخصیت فرد پایه‌ریزی شده و شکل می‌گیرد. کودکی که به دنیا می‌آید، به‌طور بالقوه عالی‌ترین و کامل‌ترین امکانات را برای رشد دارا است و آمادگی و ظرفیت آن را دارد که به شایسته‌ترین وجه ممکن پرورده شود و به بهترین کمالات دست یابد؛ اما زندگی خانوادگی و محیط اقتصادی، بهداشتی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری از مردم چنان است که دستیابی به چنین مقصودی را دشوار و گاه امکان‌ناپذیر می‌کند. لذا این بخش از جمعیت به‌عنوان یکی از گروه‌های سنی آسیب‌پذیر در معرض انواع مشکلات روان‌شناختی قرار دارند.

آسیب‌پذیری در این سنین تحت‌تأثیر فرآیند فعال رشد و مقتضیات خاص مراحل آن از یک‌طرف و کنترل شرایط محیطی و موقعیتی کودک توسط بزرگسالان از طرف دیگر قرار دارد. از این‌رو، بررسی مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان همواره مدنظر پژوهشگران بوده است. با این حال، تشخیص رفتار به‌هنگار از رفتار نابه‌هنگار اغلب مشکل است. هرچند برای تعریف رفتار به‌هنگار چندین مدل ارائه شده است اما هیچ یک از تعاریف ارائه‌شده آن‌قدر جامع نیست که همه موارد نابه‌هنگار یا مسائل روانی یا رفتاری را در برگیرد؛ بنابراین در این مورد اتفاق نظر کلی وجود ندارد (اتکینسون و همکاران، ۲۰۰۵).

پیت^۲ (۱۹۹۸) کودک با اختلال رفتاری را کودکی می‌داند که رفتارهایش به‌اندازه‌ای نامناسب است که شرکت او در کلاس باعث از هم گسیختن حواس یا آشفتگی ذهنی سایر همسالان باشد و نیز فشاری بیش‌ازحد به معلم وارد کند. بر اساس مطالعات صورت‌گرفته در پیشینه پژوهش، عواملی را که با مشکلات رفتاری کودکان مرتبط هستند می‌توان در سه طبقه عمده جای داد (نوابی‌نژاد، ۲۰۰۸).

1. Atkinson

2. Pate

در مورد علل مشکلات رفتاری پژوهشهای زیادی انجام شده است و داده‌های قابل توجهی وجود دارند که نشان می‌دهند احتمالاً چند مسیر رشدی در ایجاد مشکلات رفتاری بالینی دخالت دارند. این مسیرها معمولاً ترکیبی از خصوصیات و گرایش‌های ژنتیکی یا زیست‌شناختی کودک، پدری و مادری کردن ناکارآمد و شرایط محیطی و رفتاری هستند که عوامل اقتصادی هم به‌خصوص در سالهای اخیر بخشی از آنها است (دلاور و ابراهیمی، ۲۰۱۳).

همچنین شواهد زیادی وجود دارد که نقش متمایز پیشرفت تحصیلی والدین در رشد کودک را تأیید می‌کند؛ یعنی والدین با تحصیلات بیشتر تمایل به داشتن فرزندان تحصیل‌کرده دارند. باین‌حال، مشابه آن مطالعات، با دقت در رویکردها، نمی‌توانیم نتیجه روشنی بگیریم که والدین در آنها تأثیر بیشتری داشته باشد. به‌عنوان مثال، با استفاده از داده‌های مربوط به دو قلوهای نروژی، نوزاکی و ماتسورا^۱ (۲۰۲۰) دریافتند که تحصیلات پدر تأثیر بیشتری نسبت به مادر در عملکرد تحصیلی کودک دارد در حالی که آنسونگ^۲ (۲۰۱۳) نشان داد که تحصیلات مادر تأثیر بیشتری در رشد کودک نسبت به پدر دارد.

در خصوص منابع اقتصادی خانوار می‌توان گفت والدین دو منبع کلیدی (پول و زمان) در اختیار کودکان قرار می‌دهند. پول و زمان به‌نوعی قابل تعویض هستند؛ والدین وقت خود را برای کسب درآمد صرف می‌کنند و برای خرید وقت خرج می‌کنند (به‌عنوان مثال مراقبت از کودک، کالاهای مصرفی)؛ اما هر دو منبع به‌تنهایی برای رشد سالم کودک کافی نیستند.

در مورد نظریه اقتصادی مرتبط با این موضوع، پژوهشهای گسترده‌ای وجود دارد که ارتباط محیط خانه و رفاه کودک را بررسی کرده‌اند، زیرا تغییرات در تحصیلات عالی زنان و مشارکت در کار، ساختار خانواده و نقش والدین، شرایط خانوادگی را دگرگون کرده‌اند. علاوه بر این، حجم زیادی از پژوهشها نشان‌دهنده تأثیرات منفی تضاد در کار کردن خانواده

1. Nozaki and Matsuura
2. Ansong

بر رشد کودک هستند. این تعارض زمانی به وجود می‌آید که هر دو والدین با تقاضاهای کار و خانواده روبرو شوند. مطابق با این تغییرات، اقتصاددانان بیشتر در مورد ارتباط بین محیط خانه و رفاه کودک پژوهش کردند.

بکر^۱ (۱۹۶۵، ۱۹۷۴، ۱۹۸۱) پیشگام یک «مدل جمعی» بود که ترجیحات اعضای خانواده را با انتخاب خانواده مرتبط می‌کند. این مدل با حضور یک تابع مطلوبیت متقابلاً وابسته شروع می‌شود و فرض می‌کند که منابع خانوار و کار با حقوق و کار بدون حقوق بر اساس استفاده مؤثر از زمان و کالاها تعیین می‌شود. این نظریه باعث تغییر بنیادی در مفاهیمی چون علل ازدواج افراد با یکدیگر، دلایل کمتر فرزند داشتن زوجهای ثروتمند، ریشه‌های ارتکاب جرم و مقولاتی نظیر برنامه‌های تنظیم خانواده، ضرورت آموزش کارکنان و برنامه‌های رفاهی شده است (پورهمایون، ۱۹۶۹).

بر اساس مطالعات انجام‌شده در ادبیات موضوع تحقیق، مشکلات رفتاری در کودکان می‌توانند ناشی از عوامل متعدد باشند. این عوامل عبارتند از:

الف: عوامل سرشتی، ژنتیکی، مزاجی و قبل از تولد. برای نمونه، پیامدهای ضایعات و صدمات داخل رحمی و زمان تولد جنین در دوران بارداری ممکن است از راههای متعددی نظیر سیفلیس، سندرم نقص ایمنی اکتسابی (ایدز)، سرخچه و همانند آنها، عدم‌کفایت جفت و نارسایی اکسیژن، اعتیاد، الکلی بودن مادر و یا صدمه‌ها و مشکلات حین تولد، کودک را دچار آسیب کند و در اکثر موارد به خاطر تحت‌تأثیر قرار دادن سیستم عصبی و خاصیت آسیب‌زایشان، رشد کودک را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند و در رفتار او به‌عنوان عامل آسیب‌زا مداخله می‌کنند (رضایی و همکاران، ۲۰۲۲).

همچنین برخی از بیماریها به‌خصوص آنهایی که احتمال آسیب مغزی دارند، ممکن است نقص هوشی، فقدان عملکردهای حسی یا حرکتی ویژه، صرع یا اشکال خاصی از رفتار

1. Becker

نابه‌نجار نظیر بیش‌فعالی را ایجاد کنند. به‌عبارت‌دیگر، بیماریهای جسمانی نیز می‌توانند پیامدهای ناخوشایند روان‌شناختی به صورت مشکلات رفتاری داشته باشند. این بیماریها می‌توانند به علت نقیصی که ایجاد می‌کنند، اضطراب و گناه کودک، والدین و یا کل خانواده را دامن بزنند. به‌طورکلی معلولیت یا ناتوانی جسمی می‌تواند علت مستقیم یا غیرمستقیم اختلال رفتاری باشد (میلانی‌فر، ۲۰۰۷).

ب: عوامل خانوادگی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی. این دسته از عوامل، شایع‌ترین علل مشکلات رفتاری کودکان بوده و چگونگی رابطه کودک با اعضای خانواده و به‌خصوص مادر در سالهای اول زندگی از اساسی‌ترین عوامل رشد‌سازگاری کودک شناخته می‌شوند. هرگاه اختلالی در این روابط عاطفی ایجاد شود، بالطبع امنیت عاطفی کودک مختل می‌شود که آثار آن در رفتار کودک منعکس می‌شود. همچنین مشکلات مربوط به مسکن و فقر اقتصادی عوامل اختصاصی هستند که با پیدایش مشکلات رفتاری ارتباط دارند.

بر این اساس در تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال اصلی خواهیم بود که چه مؤلفه‌هایی مشکلات رفتاری کودکان را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؟ در این راستا مؤلفه‌های منابع خانوار شامل ساختار خانواده، عرضه نیروی کار والدین، داراییهای خانوار، کیفیت فرزندپروری والدین، ویژگیهای والدین و ویژگیهای کودکان به‌عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار بر مشکلات رفتاری کودکان موردتوجه خواهد بود.

پیشینه تجربی

در بین مطالعات انجام‌شده در پیشینه پژوهش، محمودی و موسوی (۲۰۱۹)، با استفاده از روش تحلیل مضمون، نشان دادند که خانواده کودکان دارای اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی دارای درآمد پایین و سابقه بیکاری، فضای ناکافی منزل مسکونی، نداشتن اتاق اختصاصی کودک، سطح تحصیلات پایین و نداشتن آگاهی در مورد اختلال کودک هستند. پرویزی

(۲۰۱۶) با استفاده از تکنیک تحلیل اسنادی دریافت که کودکان به‌خصوص پسران، اغلب در دوران تحصیلی ابتدایی از اختلال ADHD رنج می‌برند. بر پایه این مطالعه نامناسب بودن وضعیت اقتصادی خانوار نیز بر بروز این اختلال تأثیر معنادار دارد.

شهرکی و همکاران (۲۰۱۵) با استفاده از روشهای پروبیت، پروبیت با متغیر توضیحی درون‌زا و پروبیت رتبه‌بندی شده نتیجه گرفتند که افزایش مقطع تحصیلی پدر و مادر احتمال سلامت کودکان نرمال را بالا برده و اشتغال مادران سلامت کودکان به‌ویژه در موارد چندقلویی را کاهش می‌دهد.

شفیع‌پور و همکاران (۲۰۱۵)، با استفاده از دو پرسشنامه سبکهای فرزندپروری بامریند^۱ و فرم گزارش معلم گردآوری شده دریافتند که سبک فرزندپروری مقتدرانه، هم با مشکلات رفتاری درون‌سازی شده و هم با مشکلات برون‌سازی شده رابطه منفی معنادار دارد. سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه نیز تنها با مشکلات رفتاری درون‌سازی رابطه مثبت معنادار داشت. نوزاکی و ماتسورا (۲۰۲۰)، به بررسی اثر منابع خانواده بر مشکلات رفتاری کودکان پرداخته و نتیجه گرفتند که اشتغال مادر از زمان تولد کودک تا رسیدن کودک به سن مدرسه بر مشکلات رفتاری کودک تأثیر قابل توجهی ندارد، اما بیکاری پدر یا وضعیت شغلی ناپایدار بر آن تأثیرات منفی دارد.

رایس و همکاران^۲ (۲۰۱۹) با استفاده از مدل‌های رگرسیون خطی چندگانه سلسله مراتبی دریافتند که کودکان دارای والدین با تحصیلات بالاتر، مشکلات بهداشت روانی کمتری را در یک موقعیت پرسترس زندگی نشان دادند. در این مطالعه، هیچ تأثیری تعدیلگری در مورد درآمد خانواده و اشتغال والدین مشاهده نشد. آنها نتیجه گرفتند که کاهش نابرابریهای اقتصادی-اجتماعی و مداخلات در خانواده‌هایی که تحصیلات والدین پایینی دارند، می‌تواند

1. baumrind

2. Reiss

به کاهش مشکلات بهداشت روانی کودکان کمک کند. همچنین هوسوکاوا و کاتسورا^۱ (۲۰۱۸) تأثیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر مشکلات رفتاری از دبستان تا اوایل دوره ابتدایی را در ژاپن مطالعه کردند و نشان دادند که درآمد خانواده و تحصیلات والدین هنگام ورود به پیش‌دبستانی، عامل مهمی در مشکلات بهداشت روانی پس از ثبت‌نام در مدرسه ابتدایی بود. به‌ویژه، درآمد کم و موفقیت تحصیلی کم مادر، احتمال ابتلا به اختلال روان‌پزشکی در کودکان را بالا می‌برد.

توجه به پیشینه پژوهش و سایر پژوهش‌های انجام شده در زمینه موضوع پژوهش بیانگر این است که به نحوه تخصیص منابع خانوار به‌ویژه با تأکید بر منابع اقتصادی، بر رشد و مشکلات رفتاری کودکان کمتر پرداخته شده است. از این رو، با عنایت به لزوم توجه به مشکلات رفتاری کودکان که متأثر از عوامل درون خانواده است، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که چگونه عوامل اقتصادی (از قبیل درآمد خانوار و دارایی آنان) و سایر عوامل مربوط به والدین (شاغل بودن مادر و پدر، سن آنان و سطح تحصیلاتشان) و درون خانواده (بیبگیری تکالیف از سوی والدین، سیگار کشیدن والدین، داشتن سفر تفریحی و ...) بر مشکلات رفتاری کودکان تأثیرگذار است.

به عبارت دیگر، با عنایت به آثار و تبعات مشکلات رفتاری کودکان در خانواده و جامعه، ضرورت ایجاد می‌کند که مطالعه‌ای بین‌رشته‌ای با تأکید بر عوامل اقتصادی خانواده صورت پذیرد و ابعاد تازه‌ای از مشکلات رفتاری کودکان مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد؛ به طوری که هم ادبیات پژوهش در زمینه مذکور غنی‌تر شده و مورد استفاده پژوهشگران قرار گیرد و از سوی دیگر، خانواده‌ها، تصمیم‌گیران و سیاستگذاران در فرآیند برنامه‌ریزی و عمل استفاده کنند تا هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی چنین مشکلاتی به حداقل مقدار ممکن برسد.

1. Hosokawa and Katsura

روش

در پژوهش حاضر، ترکیبی از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. بدین ترتیب که با مراجعه به کتابها، مقالات و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری موجود در رابطه با موضوع پژوهش، به تبیین مسئله پژوهش، اهمیت انجام پژوهش، تشریح تئوریه‌ها و پیشینه تجربی مرتبط با موضوع پرداخته شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمام خانوارهایی بود که حداقل یک فرزند در سن مدرسه داشتند. نمونه‌گیری نیز بصورت تصادفی بوده و این نمونه‌گیری در سطح کل کشور انجام شده است. با توجه به بالابودن اعضای جامعه آماری، حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ خانوار تعیین شده است. زمان اجرای مراحل پژوهش نیز از اسفند ۱۳۹۹ شروع شده و در اردیبهشت ۱۴۰۱ به اتمام رسیده است.

مدل مورد استفاده در این پژوهش از مطالعه کوپر و استوارت^۱ (۲۰۲۱) اقتباس شده است. برای گردآوری داده‌ها برای استفاده در مدل اقتصادسنجی، از روش میدانی و ابزار پرسشنامه استفاده شده و در اختیار خانوارهای نمونه قرار گرفته است. پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش، محقق ساخته بوده و دارای ۳۶ سؤال و ۷ بعد بود که از بخشهای مختلفی تشکیل شده است.

در بخش اول به معرفی موضوع پژوهش پرداخته شده و از پاسخگویان تقاضا شد با حوصله و دقت و با تأکید بر این نکته که اطلاعات آنها کاملاً محرمانه محسوب می‌شود، به سؤالات پرسشنامه پاسخ دهند. در بخش دوم، اطلاعات دموگرافیک یا جمعیت شناختی مربوط به پاسخ‌دهندگان اخذ شد که شامل جنسیت، سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، تعداد و جنسیت فرزند می‌شود. در بخش سوم سؤالات مربوط به اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش شامل مسائل رفتاری فرزندان، ساختار خانواده، داراییهای خانوار، عرضه نیروی

1. Cooper and Stewart

کار والدین، کیفیت فرزندپروری، ویژگیهای فرزند و ویژگیهای والدین طرح شد. روایی پرسشنامه بصورت محتوایی بوده و به تأیید استاد راهنما، مشاور و اساتید متخصص در این حوزه رسیده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۰/۸۷ بوده و بیانگر پایایی پرسشنامه است.

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های اقتصادسنجی لجیت^۱ یا پروبیت^۲ استفاده شده و در این مسیر از نرم‌افزارهای Excel نسخه ۲۰۱۳، SPSS نسخه ۲۶ و Eviews نسخه ۱۲ استفاده شده است. شایان‌ذکر است که در مدل‌های اقتصادسنجی اگر متغیر وابسته کیفی، حالت گسسته یا حالت رتبه‌ای داشته باشد، برای تخمین ضرایب باید از مدل‌های گسسته استفاده کرد و در صورت استفاده از مدل‌های رگرسیونی معمولی، ضرایب برآورد شده نه تنها تورش‌دار بلکه ناسازگار نیز خواهند بود؛ بنابراین برای تخمین این نوع مدل‌ها، از مدل لجیت یا پروبیت استفاده شد.

یافته‌ها

براین اساس، خصوصیات آماری متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول (۱): شاخصهای آماری متغیرهای پژوهش

سؤاها	فراوانی	میانگین و نسبت موفقیت	انحراف از معیار
داشتن خانه شخصی در شش ماهگی کودک	۳۸۴	۰/۵۷	۰/۴۹۶
داشتن خودروی شخصی در شش ماهگی کودک	۳۸۴	۰/۶	۰/۴۹
داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک	۳۸۴	۰/۸۱	۰/۳۹۵
داشتن خودروی شخصی در هشت سالگی کودک	۳۸۴	۰/۷۵	۰/۴۳۲

1. logit
2. probit

انحراف از معیار	میانگین و نسبت موفقیت	فراوانی	سؤاها
۲۷۸۶۵۲۷۱/۲۲	۸۲۴۰۵۱۰/۴۲	۳۸۴	درآمد خانوار در سال قبل از تولد کودک
۲۵۳۱۴۲۵۴/۸۳	۱۳۳۹۸۲۸۱/۲۵	۳۸۴	درآمد خانوار در سالی که کودک شش سال داشت
۰/۴۷۴	۰/۳۳	۳۸۴	داشتن سپرده بانکی خانوار در شش ماهگی کودک
۰/۴۹۸	۰/۴۵	۳۸۴	داشتن سپرده بانکی خانوار در هشت سالگی کودک
۰/۴۴۹	۰/۲۸	۳۸۴	سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در شش ماهگی کودک
۰/۴۸۴	۰/۳۷	۳۸۴	سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در هشت سالگی کودک
۰/۴۴۲	۰/۲۷	۳۸۴	اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در شش ماهگی کودک
۰/۳۹۵	۰/۱۹	۳۸۴	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در شش ماهگی کودک
۰/۴۹۱	۰/۴	۳۸۴	اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در هشت سالگی کودک
۰/۴۰۵	۰/۲۱	۳۸۴	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در هشت سالگی کودک
۰/۲۱۷	۰/۹۵	۳۸۴	وجود یا عدم وجود پدر در شش ماهگی کودک
۰/۲۶۹	۰/۰۸	۳۸۴	در سن چهار سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا این‌که پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست
۰/۳۵۹	۰/۸۹	۳۸۴	وجود یا عدم وجود پدر در هشت سالگی کودک
۰/۴۷۴	۰/۳۴	۳۸۴	مراقبت پدر از کودک در خانه در شش ماهگی کودک مثل غذا دادن و خواباندن
۰/۴۸۹	۰/۶۱	۳۸۴	در هشت سالگی کودک، پدر بیش از شصت دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد
۰/۵۰۱	۰/۵	۳۸۴	مشارکت پدر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...

انحراف از معیار	میانگین و نسبت موفقیت	فراوانی	سؤالاها
۰/۳۵۹	۰/۸۵	۳۸۴	مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...
۰/۴۹۸	۰/۵۵	۳۸۴	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط پدر مثل تشویق به مطالعه و ...
۰/۳۲۸	۰/۸۸	۳۸۴	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...
۰/۴۴۶	۰/۲۷	۳۸۴	عادت به سیگار کشیدن پدر در چهار سالگی کودک
۰/۲۲۸	۰/۰۵	۳۸۴	عادت به سیگار کشیدن مادر در چهار سالگی کودک
۰/۴۹	۰/۶	۳۸۴	جنسیت
۷۰۹/۸۳۲	۲۹۶۲/۲۳	۳۸۴	وزن کودک در زمان تولد
۰/۴۰۵	۰/۷۹	۳۸۴	تغذیه با شیر مادر
۰/۵	۰/۵۳	۳۸۴	رفتن به مهد کودک
۰/۳۷۵	۰/۸۳	۳۸۴	رفتن به پیش دبستانی
۵/۸۸۵	۳۱/۲۷	۳۸۴	سن پدر در زمان تولد فرزند
۵/۲۳	۲۶/۴۴	۳۸۴	سن مادر در زمان تولد فرزند
۰/۴۶۲	۰/۳۱	۳۸۴	سطح تحصیلات پدر در زمان تولد فرزند
۰/۳۴۳	۰/۱۴	۳۸۴	سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند
۰/۴۳۱	۰/۷۲	۳۸۴	شهر محل زندگی
۰/۴۰۷	۰/۲۱	۳۸۴	مشکل رفتاری فرزند

● برای متغیرهای اسمی، نسبت موفقیت و برای متغیرهای کمی میانگین محاسبه شده است.

شرح برخی شاخصهای مهم جدول بالا:

ملاحظه می‌شود که ۲۱ درصد پاسخ‌دهندگان به وجود مشکلات رفتاری در کودک خود نظر داده‌اند و ۷۹ درصد از پاسخ‌دهندگان به نبود مشکلات رفتاری در کودکان خود نظر داده‌اند. ۵۷ درصد از پاسخ‌دهندگان به داشتن خانه شخصی در ۶ ماهگی کودک و ۴۳ درصد به نداشتن خانه شخصی در ۶ ماهگی کودک نظر دادند. ۶۰ درصد از پاسخ‌دهندگان به داشتن خودروی شخصی در ۶ ماهگی کودک و ۴۰ درصد به نداشتن آن نظر داده‌اند. ۸۱ درصد از پاسخ‌دهندگان به داشتن خانه شخصی در ۸ سالگی کودک و ۱۹ درصد نداشتن آن نظر داده‌اند. ۷۵ درصد از پاسخ‌دهندگان به داشتن خودروی شخصی در ۸ سالگی کودک و ۲۵ درصد به نداشتن آن نظر داده‌اند. میانگین درآمد خانوار در سال قبل از تولد کودک، ۴۲۸۲۴ هزار تومان است.

در ادامه، با استفاده از داده‌های گردآوری‌شده از طریق پرسشنامه، به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود. در این پرسشنامه، مشکل رفتاری فرزند که با ۸ سؤال موردسنجش قرار گرفت و با اعداد بین ۱ تا ۵ اندازه‌گیری شد و سپس به صورت متغیر دوجویی صفر و یک تبدیل شد، دارای میانگین ۰/۲۱ است که پایین‌تر از مقدار متوسط یعنی عدد ۰/۵ است. البته لازم به ذکر است که برخی خانوارها به وجود مشکل رفتاری در فرزند خود نظر داده‌اند. ۲۰/۸ درصد از پاسخها به وجود «مشکل رفتاری در فرزند» و ۷۹/۲ درصد از پاسخها به نبود مشکل رفتاری در فرزند نظر داده‌اند. در ادامه برای مشخص کردن این‌که هر یک از پاسخ‌دهندگان در مورد مشکل رفتاری فرزند خود چه نظری داشته‌اند، بدین گونه عمل شد که نمرات مربوط به سؤالات ۱ تا ۸ که مربوط به این متغیر می‌شود، جمع‌شد. سپس به فرزند پاسخ‌دهنده‌ای که میانگین نمرات آن برای سؤالات فوق بیشتر از ۳ بود، مشکل رفتاری نسبت داده شد و در مدل عدد یک به خود گرفت و برای فرزند پاسخ‌دهنده‌ای که میانگین

نمرات آن برای سؤالات فوق مساوی یا کمتر از ۳ بود، مشکل رفتاری نسبت داده نشد و در مدل عدد صفر به خود گرفت.

نتایج حاصل از برآورد مدل لاجیت بدون قید که متغیر وابسته آن مشکل رفتاری فرزندان با ارزش صفر و یک است و به روش حداکثر درستنمایی^۱ انجام گرفت، به شرح جدول ۲ به دست آمد.

نتایج برآورد مدل لاجیت بدون قید نشان می‌دهد که «جنسیت» و «سن پدر در زمان تولد فرزند» در سطح خطای ۱ درصد، «در سن ۴ سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا اینکه پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست»، «مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...»، «دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...»، «تغذیه با شیر مادر»، «سن مادر در زمان تولد فرزند» و «سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند» در سطح خطای ۵ درصد و «داشتن خانه شخصی در ۸ سالگی کودک»، «داشتن خودروی شخصی در ۸ سالگی کودک»، «درآمد خانوار در سالی که کودک ۶ سال داشت»، «اشتغال به کار تمام وقت مادر در ۸ سالگی کودک» و «در ۸ سالگی کودک، پدر بیش از ۶۰ دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد» در سطح خطای ۱۰ درصد معنی دار هستند و در تبیین مشکل رفتاری فرزندان نقش دارند. آماره LR مدل برابر $99/431$ با ارزش احتمال $0/00$ به دست آمده که حاکی از معنی داری کل رگرسیون برآورد شده است و این فرضیه که تمام ضرایب مدل به جز عرض از مبدأ صفر است را رد می‌کند. همچنین ضریب تعیین مورد استفاده برای این مدل که ضریب تعیین مک فادن است، $0/389$ به دست آمده است که برای داده‌های مقطعی مقدار قابل قبولی است و نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی مدل توضیح داده می‌شود

1. maximum likelihood

جدول (۲): نتایج برآورد مدل لاجیت مشکل رفتاری فرزندان (مدل نامقید)

مقدار احتمال	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	متغیر
*.۰/۰۰۷۷	-۲/۷۷۹۰۸۶	۰/۶۱۶۰۱۱	-۱/۷۱۱	عرض از مبدأ
۰/۸۱۶۶	۰/۲۳۱۹۷۸	۰/۳۸۸۵۱۹	۰/۰۹۰۱۲۵	داشتن خانه شخصی در شش ماهگی کودک
۰/۱۸۹۷	-۱/۳۱۱۴۳۶	۰/۳۸۶۷۹۷	-۰/۵۰۷۲۶	داشتن خودروی شخصی در شش ماهگی کودک
***.۰/۰۹۴	-۱/۶۷۴۷۵۴	۰/۴۴۰۲۹	-۰/۷۳۷۳۷۸	داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک
***.۰/۰۶۶	-۱/۸۳۸۲۵۷	۰/۴۵۳۱۴۵	-۰/۸۳۲۹۹۷	داشتن خودروی شخصی در هشت سالگی کودک
۰/۳۳۹۹	-۰/۹۵۴۴۴۷	۰/۱۷۰۸۰۶	-۰/۱۶۳۰۲۶	درآمد خانوار در سال قبل از تولد کودک
***.۰/۰۷۵۵	۱/۷۷۷۵۶۸	۰/۲۲۳۵۶۹	۰/۳۹۷۴۱	درآمد خانوار در سالی که کودک شش سال داشت
۰/۳۱۸۷	۰/۹۹۷۲۰۳	۰/۴۹۶۳۰۴	۰/۴۹۴۹۱۶	داشتن سپرده بانکی خانوار در شش ماهگی کودک
۰/۷۰۳۶	-۰/۳۸۰۴۰۵	۰/۴۲۷۶۸۷	-۰/۱۶۲۶۹۵	داشتن سپرده بانکی خانوار در هشت سالگی کودک
۰/۹۹۵۸	-۰/۰۰۵۲۵	۰/۴۵۵۲۸۱	-۰/۰۰۲۳۹	سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در شش ماهگی کودک
۰/۸۳۶۶	-۰/۲۰۶۱۸۲	۰/۴۱۵۳۹۷	-۰/۰۸۵۶۴۸	سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در هشت سالگی کودک
۰/۹۹۳۷	-۰/۰۰۷۸۴۳	۰/۴۳۷۰۶۲	-۰/۰۰۳۴۲۸	اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در شش ماهگی کودک
۰/۸۱۶۹	۰/۲۳۱۵۱	۰/۴۶۳۶۸۹	۰/۱۰۷۳۴۸	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در شش ماهگی کودک

مقدار احتمال	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	متغیر
***./۰۶۲۹	۱/۸۸۲۶۶۱۸	۰/۰۲۳۸۰۳	۰/۰۴۴۸۱۳	اشتغال به کار تمام وقت مادر در هشت سالگی کودک
۰/۶۹۸	۰/۳۸۸۰۲۵	۰/۴۷۵۶۹۴	۰/۱۸۴۵۸۱	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در هشت سالگی کودک
۰/۹۲۹	۰/۰۸۹۰۴۴	۰/۷۷۹۸۹۸	۰/۰۶۹۴۴۵	وجود یا عدم وجود پدر در شش ماهگی کودک
**./۰۲۹۶	۲/۱۰۵۳۶۲۷	۰/۳۶۰۲۳۲	۰/۷۵۸۴۱۹	در سن چهار سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا این که پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست
۰/۳۴۸۲	-۰/۹۳۸۱۰۵	۰/۶۹۵۵۰۳	-۰/۶۵۲۴۵۵	وجود یا عدم وجود پدر در هشت سالگی کودک
۰/۹۵۸۷	-۰/۰۵۱۷۳۲	۰/۴۰۹۰۲۴	-۰/۰۲۱۱۶	مراقبت پدر از کودک در خانه در شش ماهگی کودک مثل غذا دادن و خواباندن
***./۰۷۲۰	-۱/۷۸۶۱۸۶	۰/۲۹۹۹۲	-۰/۵۳۵۷۱۳	در هشت سالگی کودک، پدر بیش از ۶۰ دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد
۰/۹۸۴۲	-۰/۰۱۹۷۵۸	۰/۴۵۵۳۷۷	-۰/۰۰۸۹۹۷	مشارکت پدر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...
**./۰۲۴۶	-۲/۲۴۷۵۹۳	۰/۵۲۳۹۰۹	-۱/۱۷۷۵۳۴	مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...
۰/۱۴۸	-۱/۴۴۶۶۲۷	۰/۴۳۶۵۶۱	-۰/۶۳۱۵۴۱	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط پدر مثل تشویق به مطالعه و ...
**./۰۱۹۴	-۲/۳۳۷۸۰۳	۰/۴۹۵۱۴۷	-۱/۱۵۷۵۵۵	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...

Association of Family Resources on Children's Behavioral Problems

مقدار احتمال	آماره Z	انحراف معیار	ضریب	متغیر
۰/۱۱۶	۱/۵۷۱۷۲۹	۰/۳۱۸۴۴	۰/۵۰۰۵۰۲	عادت به سیگار کشیدن پدر در چهار سالگی کودک
۰/۱۷۸	۱/۳۴۶۸۹۵	۰/۵۶۲۳۷۸	۰/۷۵۷۴۶۴	عادت به سیگار کشیدن مادر در چهار سالگی کودک
*۰/۰۰۱۳	۳/۲۱۰۴۰۲	۰/۳۲۲۹۹	۱/۰۳۶۹۲۷	جنسیت
۰/۵۳۱۱	۰/۶۲۶۳۶۳	۰/۳۲۲۰۲۸	۰/۲۰۱۷۰۶	وزن کودک در زمان تولد
**۰/۰۱۳	-۲/۴۸۴۷۹۵	۰/۳۱۸۴۴۲	-۰/۷۹۱۲۶۳	تغذیه با شیر مادر
۰/۵۹۹۳	-۰/۵۲۵۳۶۵	۰/۳۵۴۱۷۵	-۰/۱۸۶۰۷۱	رفتن به مهدکودک
۰/۶۳۸۲	-۰/۴۷۰۱۷۷	۰/۴۰۴۰۱۷	-۰/۱۸۹۹۵۹	رفتن به پیش دبستانی
*۰/۰۰۸۳	۲/۶۳۸۴۹۳	۰/۰۳۷۲۵۱	۰/۰۹۸۲۸۶	سن پدر در زمان تولد فرزند
**۰/۰۳۵۷	۲/۰۱۰۴۸۳۵	۰/۰۳۱۴۷۸	۰/۰۶۳۲۸۶	سن مادر در زمان تولد فرزند
۰/۷۶۱۷	۰/۳۰۳۲۸۶	۰/۳۹۵۲۳۶	۰/۱۱۹۸۶۹	سطح تحصیلات پدر در زمان تولد فرزند
**۰/۰۲۷۹	-۲/۱۶۳۸۶۸	۰/۱۵۲۵۵۵	-۰/۳۳۰۱۰۹	سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند
۰/۸۰۱	۰/۲۵۲۰۱۸	۰/۴۱۳۴۲۲	۰/۱۰۴۱۹	شهر محل زندگی
McFadden R-squared		۰/۳۸۹	LR statistic (نسبت درستی)	۹۹/۴۳۱
Log likelihood		-۱۴۶/۵۵۸	Prob(LR statistic)	۰/۰۰۰۰
Obs with Dep=0		۳۰۳	Obs with Dep=1	۸۰

● (*) معنی داری در سطح یک درصد، (**) معنی داری در سطح ۵ درصد، (***) معنی داری در سطح ۱۰ درصد

با توجه به اینکه تعداد زیادی از متغیرهای مدل بی معنی هستند، آزمون ارزیابی هم خطی بین متغیرهای مستقل انجام گرفت که نتایج آن به شرح جدول ۳ است.

جدول (۳): آزمون هم خطی متغیرهای مستقل مدل بدون قید

VIF	متغیر	VIF	متغیر
۲/۱۱۳۸	در ۸ سالگی کودک، پدر بیش از ۶۰ دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد	۱/۷۳۶۱	داشتن خانه شخصی در شش ماهگی کودک
۲/۲۲۹۱	مشارکت پدر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ..	۲/۰۱۲۷	داشتن خودروی شخصی در شش ماهگی کودک
۱/۸۶۳۵	مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ..	۲/۰۱۷۴	داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک
۲/۳۵۳۲	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط پدر مثل تشویق به مطالعه و ...	۲/۳۶۲۹	داشتن خودروی شخصی در هشت سالگی کودک
۱/۹۲۷۵	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...	۲/۲۲۳۶	درآمد خانوار در سال قبل از تولد کودک
۱/۲۷۱۵	عادت به سیگار کشیدن پدر در ۴ سالگی کودک	۲/۲۸۳۶	درآمد خانوار در سالی که کودک شش سال داشت
۱/۲۳۶۱	عادت به سیگار کشیدن مادر در ۴ سالگی کودک	۲/۸۴۰۴	داشتن سپرده بانکی خانوار در شش ماهگی کودک
۱/۱۶۱۷	جنسیت	۲/۳۷۰۵	داشتن سپرده بانکی خانوار در هشت سالگی کودک
۱/۱۱۰۴	وزن کودک در زمان تولد	۲/۲۱۵۸	سرمایه گذاری در بازار سرمایه در شش ماهگی کودک

VIF	متغیر	VIF	متغیر
۱/۱۴۴۴	تغذیه با شیر مادر	۲/۰۷۹۷	سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در هشت سالگی کودک
۱/۵۵۲۵	رفتن به مهدکودک	۱/۹۴۸۲	اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در شش ماهگی کودک
۱/۴۴۳۱	رفتن به پیش‌دبستانی	۲/۰۰۸۳	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در شش ماهگی کودک
۲/۱۲۰۵	سن پدر در زمان تولد فرزند	۲/۰۳۲۷	اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در هشت سالگی کودک
۲/۰۰۹۱	سن مادر در زمان تولد فرزند	۲/۳۰۵۷	عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در هشت سالگی کودک
۱/۵۹۸۹	سطح تحصیلات پدر در زمان تولد فرزند	۱/۴۶۰۱	وجود یا عدم وجود پدر در شش ماهگی کودک
۱/۳۵۲۱	سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند	۲/۱۶۲۱	در سن چهار سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا اینکه پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست
۱/۴۵۸۵	شهر محل زندگی	۲/۳۱۴۱	وجود یا عدم وجود پدر در هشت سالگی کودک
		۱/۶۲۵۵	مراقبت پدر از کودک در خانه در شش ماهگی کودک مثل غذا دادن و خواباندن

با توجه به نتایج آزمون هم‌خطی ملاحظه می‌شود که عامل تورم واریانس^۱ برای همه متغیرهای مستقل کوچک‌تر از عدد ۱۰ به‌عنوان مبنای مقایسه است. شاخص VIF هرچه به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد هم‌خطی وجود ندارد یا شدت آن خیلی کم است. در این مرحله مدل لاجیت مقید مورد برآورد قرار می‌گیرد که در آن متغیرهایی که در

1. variance inflation factor (vif)

مدل نامقید از لحاظ آماری بی معنی بودند و با استفاده از آزمون حذف متغیرها^۱، مجاز به حذف آنها بودیم، حذف شدند. بدین ترتیب که فرضیه صفر حذف (بی معنی بودن) متغیرهای «داشتن خانه شخصی در شش ماهگی کودک»، «داشتن خودروی شخصی در شش ماهگی کودک»، «درآمد خانوار در سال قبل از تولد کودک»، «داشتن سپرده بانکی خانوار در شش ماهگی کودک»، «داشتن سپرده بانکی خانوار در هشت سالگی کودک»، «سرمایه گذاری در بازار سرمایه در شش ماهگی کودک»، «سرمایه گذاری در بازار سرمایه در هشت سالگی کودک»، «اشتغال به کار تمام وقت مادر در شش ماهگی کودک»، «عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در شش ماهگی کودک»، «عدم اشتغال پدر یا شغل غیرثابت پدر در هشت سالگی کودک»، «وجود یا عدم وجود پدر در شش ماهگی کودک»، «وجود یا عدم وجود پدر در هشت سالگی کودک»، «مراقبت پدر از کودک در خانه در شش ماهگی کودک مثل غذا دادن و خواباندن»، «مشارکت پدر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و...»، «دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط پدر مثل تشویق به مطالعه و...»، «عادت به سیگار کشیدن پدر در چهار سالگی کودک»، «عادت به سیگار کشیدن مادر در چهار سالگی کودک»، «وزن کودک در زمان تولد»، «رفتن به مهدکودک»، «رفتن به پیش دبستانی»، «سطح تحصیلات پدر در زمان تولد فرزند» و «شهر محل زندگی» با توجه به مقدار $477/16$ برای نسبت راستنمایی^۲ و مقدار احتمال $7915/0$ از لحاظ آماری نتوانست رد شود و در نتیجه از لحاظ آماری تأثیر معنی داری بر مشکل رفتاری فرزند ندارند. لذا مدل مقید بدون حضور متغیرهای مذکور مورد برآورد قرار گرفت که نتیجه آن به شرح جدول ۴ است.

1. redundant variable
2. likelihood ratio

جدول (۴): نتایج برآورد مدل لاجیت مشکل رفتاری فرزندان (مدل مقید)

متغیر	ضریب	انحراف معیار	Z آماره	ارزش احتمال
عرض از مبدأ	-۱/۴۳۷	۰/۵۴۸۱۳۲	-۲/۶۲۱۶۳	*۰/۰۰۸۹
داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک	-۰/۸۲۵۸۵۸	۰/۳۹۰۵۴۲	-۲/۱۱۴۶۴۵	**۰/۰۳۴۵
داشتن خودروی شخصی در هشت سالگی کودک	۰/۶۵۲۷۰۶	۰/۳۹۵۱۱۹۴	۱/۶۵۱۹۲۱	***۰/۰۹۸۶
درآمد خانوار در سالی که کودک شش سال داشت	۰/۱۶۹۱۲۹	۰/۱۴۴۵۷۳	۱/۹۴۹۸۴۸	**۰/۰۴۲۱
اشتغال به کار تمام وقت مادر در هشت سالگی کودک	۰/۰۳۹۶۸۴	۰/۰۲۳۶۱۴	۱/۶۸۰۵۳	***۰/۰۸۹۰۱
در سن چهار سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا این که پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست	۱/۵۴۴۸۸۲	۰/۴۸۲۲۱۲	۳/۲۰۳۷۴۲	*۰/۰۰۱۴
در هشت سالگی کودک، پدر بیش از شصت دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد	-۱/۰۳۰۲۳۲	۰/۲۸۸۲۱۴	-۳/۵۷۴۵۴۳	*۰/۰۰۰۴
مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...	-۱/۱۹۱۶۴	۰/۴۷۹۲۷۸	-۲/۴۸۶۳۲۴	**۰/۰۱۲۹
دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...	-۱/۲۶۳۸۴۴	۰/۴۴۸۳۱۷	-۲/۸۱۹۰۸۸	*۰/۰۰۴۸
جنسیت	۱/۱۴۹۱۰۳	۰/۳۰۵۴۱۳	۳/۷۶۲۴۶۱	*۰/۰۰۰۲
تغذیه با شیر مادر	-۰/۸۵۱۹۸۸	۰/۲۹۱۰۱	-۲/۹۲۷۶۹۴	*۰/۰۰۳۴
سن پدر در زمان تولد فرزند	۰/۰۸۶۲۷۵	۰/۰۳۳۲۵۴	۲/۵۹۴۴۱۳	*۰/۰۰۹۵
سن مادر در زمان تولد فرزند	۰/۰۵۹۴۷۱	۰/۰۲۳۲۲۶۸	۲/۵۶۰۴۴۳	*۰/۰۰۵۸

متغیر	ضریب	انحراف معیار	Z آماره	ارزش احتمال
سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند	۰/۳۴۱۹۰۹	۰/۱۸۳۰۹۰۶	۱/۸۶۷۴۳۱	*۰/۰۵۳
LR (نسبت درست‌نمایی)	۰/۳۷۱۵		McFadden R-squared	۸۳/۰۴۳
Prob(LR statistic)	-۱۵۴/۷۵۲		Log likelihood	۰/۰۰۰۰
Obs with Dep=1	۳۰۳		Obs with Dep=0	۸۰

● (*) معنی‌داری در سطح یک درصد، (***) معنی‌داری در سطح ۵ درصد، (****)

معنی‌داری در سطح ۱۰ درصد

نتایج برآورد مدل مقید نشان می‌دهد که تمام ضرایبی که در مدل نامقید و در سطوح ۱، ۵ و ۱۰ درصد معنی‌دار بودند، در مدل مقید نیز معنی‌دار هستند. آماره LR مدل برابر ۸۳/۰۴۳ با مقدار احتمال ۰/۰۰۰ به دست آمده که حاکی از معنی‌داری کل رگرسیون برآورد شده است. همچنین ضریب تعیین مک فادن ۰/۳۷۱۵ به دست آمده است که برای داده‌های مقطعی مقدار قابل قبولی است و نشان می‌دهد بیش از ۳۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی مدل توضیح داده می‌شود.

نکته مهمی که در اینجا باید مورد توجه قرار گیرد، چگونگی تفسیر ضرایب است. در مدل‌های لاجیت و پروبیت علامت و معنی‌داری ضرایب دارای اعتبار هستند اما تفسیر ضرایب با محاسبه اثرات نهایی^۱ مقدور می‌شوند. لازم به ذکر است که شیوه محاسبه اثرات نهایی برای متغیرهای گسسته و پیوسته متفاوت است. اثرات نهایی مدل‌های غیرخطی نظیر پروبیت و لاجیت به‌مانند اثرات جزئی، مقدار ثابتی نیستند و بسته به نقطه محاسبه، مقدار آنها نیز تغییر خواهد کرد. در ادامه اثر نهایی در میانگین برآوردگرهای نمونه^۲ برآورد شده که نتایج آن در جدول (۴-۵) آورده شده است. ضرایب این جدول تغییر احتمال متغیر وابسته در

1. marginal effects

2. marginal effect at mean (mem)

نقطه‌ای که محاسبه انجام شده (در اینجا میانگین) را نشان می‌دهند. داشتن خانه شخصی در ۸ سالگی کودک با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را $0/088$ واحد کاهش می‌دهد. داشتن خودروی شخصی در ۸ سالگی کودک احتمال وجود مشکل رفتاری در فرزند را $0/069$ واحد افزایش می‌دهد. افزایش یک واحد درآمد خانوار در ۶ سالگی کودک (برحسب لگاریتم طبیعی) احتمال وجود مشکل رفتاری فرزند را $0/018$ افزایش می‌دهد. این احتمال در مورد اشتغال به کار تمام‌وقت مادر در ۸ سالگی کودک به $0/003$ واحد افزایش، در مورد پدر ناتنی یا در دسترس نبودن پدر بیولوژیکی در ۴ سالگی کودک به دلیل طلاق یا فوت $0/165$ واحد افزایش، در خصوص وقت گذاشتن پدر برای کودک به مدت بیش از ۶۰ دقیقه در هفته در ۸ سالگی کودک $0/11$ واحد کاهش، در مورد مشارکت کردن مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و غیره $0/127$ واحد کاهش، با دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و غیره $0/135$ واحد کاهش، در صورت پسر بودن کودک $0/123$ واحد افزایش، در خصوص تغذیه با شیر مادر که اگر پاسخ مثبت باشد $0/091$ واحد کاهش، در مورد سن پدر در زمان تولد فرزند که هرچه بیشتر باشد $0/009$ واحد افزایش، در مورد سن مادر در زمان تولد فرزند که هرچه بیشتر باشد $0/002$ واحد افزایش و با بالا رفتن سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند $0/036$ واحد افزایش می‌یابد.

جدول (۵): اثرات نهایی در میانگین برآوردهای نمونه مدل لاجیت مقید

اثر نهایی	متغیر
-۰/۱۵۳۹۵۵	عرض از مبدأ
-۰/۰۸۸۴۰۳	داشتن خانه شخصی در هشت سالگی کودک
۰/۰۶۹۸۶۸	داشتن خودروی شخصی در هشت سالگی کودک
۰/۰۱۸۱۰۴۲	درآمد خانوار در سالی که کودک شش سال داشت

اثر نهایی	متغیر
۰/۰۰۳۸۱۹۸	اشتغال به کار تمام وقت مادر در هشت سالگی کودک
۰/۱۶۵۳۶۹۷	در سن چهار سالگی کودک، پدر فعلی، ناتنی است یا این که پدر بیولوژیکی به دلیل فوت یا طلاق در دسترس نیست
-۰/۱۱۰۲۸	در هشت سالگی کودک، پدر بیش از شصت دقیقه در روزهای هفته برای کودک وقت بگذارد
-۰/۱۲۷۵۵۷۴	مشارکت مادر در فعالیتهای مدرسه کودک مثل جلسه با معلم، ورزش و ...
-۰/۱۳۵۲۸۶	دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ...
۰/۱۲۳۰۰۴۱	جنسیت (پسر یا دختر بودن)
-۰/۰۹۱۲	تغذیه با شیر مادر
۰/۰۰۹۲۳۵	سن پدر در زمان تولد فرزند
۰/۰۰۲۰۸۴۳	سن مادر در زمان تولد فرزند
۰/۰۳۶۵۹۹۱	سطح تحصیلات مادر در زمان تولد فرزند

بحث

به دلیل شکل گیری و پایه ریزی شخصیت فرد در دوران کودکی، این دوران جزء مهم ترین مراحل زندگی فرد تلقی می شود. با این حال، زندگی خانوادگی و محیط اقتصادی، بهداشتی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی افراد می توانند بر رفتار و شکل گیری شخصیت افراد مؤثر باشند. از این رو، مشکلات رفتاری در میان کودکان به عنوان تغییرات جدی منفی در نحوه رفتار و کنترل احساسات کودکان توصیف می شود و باعث پریشانی اطرافیان می شود. این امر، منجر به ناسازگاری و منطبق نبودن با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودک می شود. در مورد علل مشکلات رفتاری پژوهشهای زیادی انجام شده است و داده های قابل توجهی وجود دارند که

نشان می‌دهند سطح تحصیلات والدین، شرایط اقتصادی و درآمدی آنها، نحوه رفتار آنها با کودک و... جزء مواردی هستند که می‌توانند بر بروز مشکلات رفتاری در فرزندان مؤثر باشند به دلیل اهمیت مطالعه مشکلات رفتاری کودکان و کاوش عوامل مؤثر بر آن، در این پژوهش، مشکلات رفتاری فرزندان با تأکید بر آثار منابع خانواده به‌ویژه عوامل اقتصادی مطالعه شد. بدین منظور نمونه‌ای متشکل از ۳۸۴ خانوار تعیین شده و با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته و روش رگرسیون دووجهی و مدل پروبیت، نتایج حاصل از آن تحلیل شد.

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که فقدان پدر در سن ۴ سالگی، به دلیل طلاق یا فوت پدر بیولوژیکی کودک، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را ۱۶۵/۰ واحد افزایش می‌دهد. بدین معنی که فرزندان ممکن است در خانواده‌های با ساختار تک والدی و یا در خانواده‌های ناتنی، زمان کمتری را با والدین خود سپری کنند. همچنین، ناپدریها و نامادریها در مقایسه با والدین اصلی، به‌طور کلی سطح کمتری از حمایت از کودکان را فراهم می‌کنند، بنابراین ممکن است کاملاً جایگزین والدین اصلی نشوند. اشتغال تمام‌وقت مادر در ۸ سالگی کودک نیز، با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال مشکلات رفتاری در کودک را ۰۰۳/۰ واحد افزایش می‌دهد؛ زیرا اشتغال زنان در بیرون خانه، با توجه به سنگینی مسئولیتهای آنان به‌ویژه در فرهنگ ما، ممکن است آنان را از ایفای مسئولیتهای خانوادگی ناتوان کرده و موجبات اختلاف را فراهم آورد. گاه اشتغال زن، زمینه‌ای برای استقلال و جدایی وی از خانواده می‌شود. همچنین کار بیش‌ازحد زن که موجب حضور کم‌تر در محیط خانواده است، به روابط عاطفی مناسب ضربه زده و موجبات اختلاف را فراهم می‌کند. این یافته‌ها با نتایج نوزاکی و ماتسورا (۲۰۲۰) و رایس و همکاران (۲۰۱۹) متفاوت است.

بر اساس نتایج برآورد مدل، داشتن خانه شخصی در ۸ سالگی کودک، با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را ۰۸۸/۰ واحد کاهش می‌دهد؛ زیرا وجود ثبات در محل زندگی، عدم جابجاییهای مستمر و دوربودن خانواده از تنشهای ناشی از تغییر

مداوم محل زندگی می‌تواند نوعی آرامش در خانواده و فرزند ایجاد کرده و احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزندان را کاهش دهد. این نتیجه با یافته‌های محمودی و موسوی (۲۰۱۹) مطابقت دارد. داشتن خودروی شخصی در ۸ سالگی کودک نیز، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را ۰/۶۹ واحد افزایش می‌دهد. دلیل این امر را می‌توان به اصرار فرزندان در سنین پایین برای رانندگی و تجربه کم در آن و عدم موافقت والدین به دلیل خطرات بالقوه در آن دانست. علاوه بر این در صورتی که پدر برای کودک در ۸ سالگی کودک بیش از ۶۰ دقیقه در روزهای هفته وقت بگذارد با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند ۱۱/۰ واحد کاهش می‌یابد. همچنین با دنبال کردن دقیق تکالیف و مطالعات کودک توسط مادر مثل تشویق به مطالعه و ... با فرض ثبات سایر شرایط، احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند ۱۳۵/۰ واحد کاهش می‌یابد؛ زیرا گذراندن اوقات توسط پدر و مادر با فرزندان نوعی «سرمایه اجتماعی» است که برای کودکان هزینه می‌شود و این امر انتقال بین نسلی منابع اقتصادی والدین (از جمله سرمایه‌های انسانی و مالی) را امکان‌پذیر می‌کند. در واقع اوقات صرف‌شده والدین برای امور فرزند یا فرزندان ترکیبی از حمایت و کنترل همراه با نتایج مثبت را برای کودک فراهم می‌کند. بر اساس نتایج برآوردی، همچنین نتایج پژوهش نشان دادند که سن پدر و مادر در زمان تولد فرزند نیز احتمال بروز مشکل رفتاری در فرزند را افزایش می‌دهد؛ زیرا اثرات بیولوژیکی ناشی از سن بالای والدین، سطح سلامت کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به طوری که تحقیقات نشان می‌دهند که کودکانی که پدرشان در سنین بالا قرار دارد، در راستای کسب مهارت‌های اجتماعی با مشکلاتی مواجه هستند.

از این رو با توجه به نتایج حاصل از پژوهش می‌توان پیشنهاد کرد که مهیا کردن شرایط به‌منظور احساس نشدن نبود پدر بیولوژیک از سوی فرزند یا دسترسی کمتر فرزند نسبت به پدر، عدم اشتغال به کار مادر در سنین حساس کودکی فرزند (حدالامکان اشتغال پاره‌وقت)، فراهم کردن خانه شخصی برای فرزندان تا ۸ سالگی آنان در صورت امکان، رعایت تعادل

در خواسته‌های کودک و برآورده کردن آنها تا حد امکان، صرف زمان بیشتر پدر و مادر با فرزندان در قالب بازی، سفر تفریحی و پیگیری وضعیت تحصیلی فرزندان در خانه از موارد مهمی هستند که می‌تواند احتمال بروز مشکلات رفتاری در کودکان را کاهش دهند.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در نگارش این مقاله مشارکت داشته‌اند.

منابع مالی

برای انتشار این مقاله از هیچ سازمانی حمایت مالی مستقیم و غیرمستقیم دریافت نشده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، در این مقاله تعارض منافع وجود ندارد.

پیروی از اصول اخلاقی در پژوهش

در این مقاله کلیه اصول اخلاقی در زمینه سرقت ادبی و تحریف داده‌ها و غیره رعایت شده است.

- Ansong, D. (2013). The Relationship between Household Economic Resources and Youth Academic Performance in Ghana: A Multilevel Structural Equation Modeling. *Journal of Developing Societies*, 29(2), 213-232.
- Atkinson, R. K., Mayer, R. E., & Merrill, M. M. (2005). Fostering social agency in multimedia learning: Examining the impact of an animated agent's voice. *Contemporary Educational Psychology*, 30(1), 117-139.
- Cooper, K., & Stewart, K. (2021). Does Household Income Affect children's Outcomes? A Systematic Review of the Evidence. *Child Ind Res*, 14, 981-1005.
- Delavar, A. and Ebrahimi, Asieh. (2013) Investigating the role of individual and family factors in conduct disorder (meta-analysis of studies conducted in Iran). *Clinical Psychology Studies*, Volume 3, Number 11, April 2013.137- Page 11
- Hosokawa, R., & Katsura, T. (2018). Effect of socioeconomic status on behavioral problems from preschool to early elementary school - A Japanese longitudinal study. *PloS one*, 13(5), 19- 39.
- Mahmoudi N., & Mousavi R. (2019). Investigating the Effective Factors and Family Structure on Children's ADHD. *QJCR*, 18(69), 230-253. (in Persian)
- Milanifer, B. (2007). *Mental health*. Tehran: Qoms Publication. (in Persian)
- Nozaki, Y., & Matsuura, K. (2020). The impact of household resources on child behavioral problems. *Economic Analysis and Policy, Elsevier*, 66(3), 282-292.
- Parvizi, M. (2016). *Investigating the Demographic Predictors of ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)*. The Second National Conference of Psychology, Educational and Social Sciences, Babol, Iran. (in Persian)
- Pormahmayun, A. A. (1969). *Economics*. Tehran: Beta Publication. (in Persian)
- Reiss, F., Meyrose, A. K., Otto, C., Lampert, T., Klasen, F., & Ravens-Sieberer, U. (2019). Socioeconomic status, stressful life situations and mental health problems in children and adolescents: Results of the German BELLA cohort-study. *PloS one*, 14(3), 99-133.

- Rezaei, Z., Afshari Kavch, M., & Masoudi Khorsand, M. (2022). *behavioral and learning disorders in children and the role of parents*. Tehran: Atran Publication. (in Persian)
- Riechmann, A. F. (1996). *Teaching with style: A practical guide to enhancing learning by understanding teaching and learning style*. Pittsburgh: Alliance Publication.
- Shafipour S Z., Sheikhi A., Mirzaei M., & KazemnezhadLeili E. (2015). Parenting styles and its relation with children behavioral problems. *J Holist Nurs Midwifery*, 25(2), 49-56. (in Persian)
- Shahraki, M., Aqli, L., Asari Arani, A., & Sadeghi, H. (2015). Investigating parents' socio-economic factors on children's health. *Journal of Medicine and Cultivation*, 25(2), 95-106. (in Persian)

